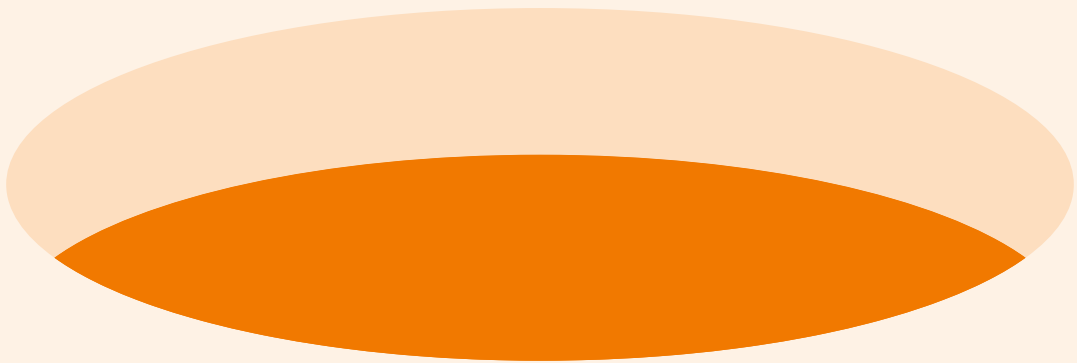

Det ofinansierade MU-avtalet

**Konsekvenser av
tomma ord**

**BILDKONST
SVERIGE**

Innehåll

Inledning	3
Sammanfattning	5
Vad är MU-avtalet?	6
Så svarar bildkonstens arrangörer	7

6 av 10 har inte möjlighet att betala medverkansersättning

Mer än var tredje verksamhet har inte möjlighet att betala utställningsersättning

4 av 10 konstarrangörer behöver skära ned för att möta det nya MU-avtalet

Kostnaderna för MU-avtalet är en i raden av alla kostnader som ökar

Konstarrangörernas ekonomi följer inte prisutvecklingen

Konstarrangörerna tvingas minska antalet utställningar

Risk för nedläggning – från 2023 års enkät

Inledning

Bildkonsten i Sverige har under lång tid varit systematiskt nedprioriterad – både vad gäller finansiering och möjliggörande infrastruktur. Bildkonstnärer är den konstnärsgrupp som får lägst betalt för utfört arbete. Det nya MU-avtalet har presenterats av regeringen som en central del av lösningen. Men avtalet har förblivit ofinansierat och får istället motsatt effekt, visar Bildkonst Sveriges senaste enkätundersökning bland bildkonstens arrangörer.

Efter beslut från regeringen förra hösten trädde det nya MU-avtalet i kraft 1 januari i år. Samtidigt skedde den planerade höjningen av ersättningstarifferna med 20 procent. Vi var många som välkomnade initiativet. MU-avtalet är det avtal som fastställer vad konsthallar och andra arrangörer ska betala konstnärer i ersättning. Det är det närmsta man kan komma ett kollektivavtal för konstnärer. Att konstnärer får betalt för utfört arbete är inte bara skäligt, utan en viktig förutsättning för utvecklingen av hela bildkonstfältet.

Nu visar en enkät från Bildkonst Sverige att det nya och uppräknade avtalet, med enstaka undantag, inte har lett till verkliga resultat eftersom avtalet förblivit ofinansierat. Det finns helt enkelt inte pengar att betala ut de nya ersättningarna med. MU-avtalets höjda ersättningstariffer, som politiken beslutat om, motsvaras inte av ökad finansiering av bildkonstens arrangörer.

Det ofinansierade MU-avtalet bidrar till den redan ohållbara ekonomiska situationen för bildkonstens arrangörer. Det får verkliga konsekvenser i form av nedskärningar med färre utställningar, försämrade öppettider, minskad personal och i värsta fall nedstängningar. Värst drabbade är små aktörer utanför storstäderna. Få aktörer klarar av att räkna upp utgifterna när grundfinansiering står still eller backar.

Ett avtal utan ekonomisk täckning är bara tomma ord på ett papper. Regering, riksdag, och politiken på en regional och kommunal nivå behöver se till att reformen finansieras. På regeringen, som beslutat om ett nytt MU-avtal, vilar ett särskilt ansvar att se till att det beslutade avtalet också kan efterlevas. Det handlar om trovärdighet.

Konsekvenser av det ofinansierade MU-avtalet

- En utarmning av konstscenen över hela Sverige.
- Färre utställningar och färre grupputställningar.
- Försämrade öppettider.
- Minskad pedagogisk verksamhet.
- Bidrar till nedstängningar – värst drabbade är små aktörer utanför storstäderna.

Så kan vi lösa problemet

- Finansiera MU-avtalet fullt ut genom uppräknings i enlighet med avtalet.
- Åtgärda det systemfel som det innebär att bildkonstens arrangörer och konstnärer förväntas arbeta utan ersättning.
- Räkna upp anslagen till konstarrangörerna. Att inte räkna upp anslag är i realiteten en nedskärning, som dessutom ackumuleras över tid.
- Skapa verkliga förutsättningar för att bildkonstnärer, precis som alla andra, ska få betalt för sitt arbete. För att det ska ske behöver anslagen till arrangörerna höjas.

Sammanfattning

Effekterna av det ofinansierade MU-avtalet slår hårt mot konstnärer och konstarrangörer över hela Sverige.

- 6 av 10 konstarrangörer svarar att de inte har möjlighet att betala medverkansersättning till upphovspersonen, dvs. betala konstnären för arbetet inför, under och efter en utställning. I princip betyder det att konstnärerna själva måste stå för kostnaderna för all produktion.
- Mer än var tredje konstverksamhet har inte ens möjlighet att betala utställningsersättning, dvs. ersätta upphovspersonen för att de får ställa ut verken. Det betyder att konstnärerna i bästa fall får en ersättning för det redan utförda arbetet, men i värsta fall ingen ersättning alls.
- 4 av 10 konstarrangörer behöver skära ned för att möta det nya MU-avtalet. Av dessa är det 43 procent som specifikt anger att antalet utställningar kommer att minska. Andra arrangörer uppger att programverksamheten kommer att bli lidande när kommunikation, pedagogiskt arbete samt produktionsmedel för att skapa utställningar skärs ner.
- Rapporten baseras på svar från 173 konstarrangörer i hela Sverige.

Röster från konstarrangörerna

”Jag hade önskat en bättre förankring av MU-avtalet politiskt från staten. Uppräkningen upplever jag har skett i det tysta, det lämnas över till oss att arbeta in en förståelse och vilja att finansiera MU-avtalet vilket är allt annat än lätt i den lilla kommunen. När MU-avtalet sjösattes var det något som politiken kände till och det fungerade som underlag för äskande av medel.”

”Vi skulle vilja betala enligt MU-avtalet men i dagsläget läggs pengarna på hyreskostnad.”

”En paradoxeffekt av det nya MU-avtalet är att färre konstnärer får möjlighet att göra utställningar.”

Vad är MU-avtalet?

MU-avtalet är en förkortning för "Avtal om upphovspersoners rätt till medverkans- och utställningsersättning". Avtalet är tvingande för statliga arrangörer och reglerar den ekonomiska ersättning som ska betalas till konstnärer som ställer ut eller medverkar i en utställning med verk som de själva äger. En av de viktigaste förändringarna i det nya MU-avtalet är det att det avser att etablera god branschpraxis även för andra arrangörer än de statliga.

MU-avtalet definierar två typer av ersättningar:

- *Medverkansersättning* är den ersättning som arrangören betalar till upphovspersonen, dvs. konstnären, för arbetet inför, under och efter en utställning. Det handlar t.ex. om betalning för den arbetstid som läggs ned på produktionen av utställningen, hängning och montering samt invigning.
- *Utställningsersättning* är den upphovsrättsliga ersättning som arrangören betalar till upphovspersonen för att få ställa ut verken. Förutsättningen är att konstnären äger de verk som ställs ut.

Det första MU-avtalet trädde i kraft 2009. Vart tredje kalenderår räknas tariffrerna upp utifrån utvecklingen av konsumentprisindex, KPI. Den 1 januari 2024 började ett nytt MU-avtal att gälla, och räknades då upp med 20 procent.

MU-avtalet har tagits fram av avtalets parter; Statens kulturråd, som representerar staten i förhandlingarna, och Konstnärernas Riksorganisation, Föreningen Svenska Tecknare och Svenska Fotografers Förbund, som representerar upphovspersonerna. I diskussionerna om det nya MU-avtalet har även representanter från Sveriges Museer, Konstkonsulenterna i Sverige, Moderna museet samt Region Västernorrland och Region Skånes kulturförvaltningar deltagit. Tillämpningen av MU-avtalet följs upp av en referensgrupp som leds av Statens kulturråd.

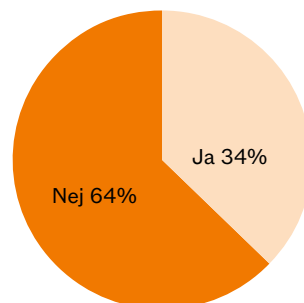
För mer information se Kulturrådets hemsida
www.kulturradet.se/i-fokus/bildkonst-form-och-konsthantverk/mu-avtalet/

Så svarar bildkonstens arrangörer

Det är viktigt att bildkonstnärer får betalt för sitt arbete. MU-avtalet är en betydande del i arbetet mot ett mer rättvist kulturliv. På samma sätt som det är självklart att skådespelare får betalt på den kommunala teatern, måste det vara lika självklart att konstnärer får betalt för sitt arbete på den kommunala konsthallen. Bildkonst Sverige har undersökt vilka konsekvenser det får när ett avtal kommer på plats utan medföljande finansiering. Nedan följer svar från 173 professionella verksamheter runt om i hela landet.

6 av 10 har inte möjlighet att betala medverkansersättning*

Har ni möjlighet att betala Medverkansersättning?

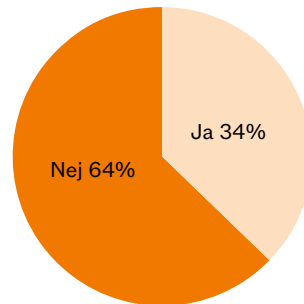
Resultatet från enkäten visar att 64 procent av de professionella konstarrangörerna inte har möjlighet att betala medverkansersättning till upphovspersonen, dvs. betala konstnären för arbetet inför, under och efter en utställning. I princip betyder det att konstnärerna själva måste stå för kostnaderna för all produktion.

”Budget saknas för konsthallen som ligger i folkbiblioteket.”

*Ersättning som arrangören betalar till upphovspersonen för utställningsuppdraget, såsom betalning för upphovspersonens arbete inför, under och efter utställning. Exempel på medverkan som ska regleras är upphovspersonens arbetstid med produktion av utställningen, produktion av nya verk, katalog, hängning/montering, deltagande i möten, invigning och programverksamhet samt efterarbete.

Mer än var tredje verksamhet har inte möjlighet att betala utställningsersättning*

Har ni möjlighet att betala Utställningsersättning?

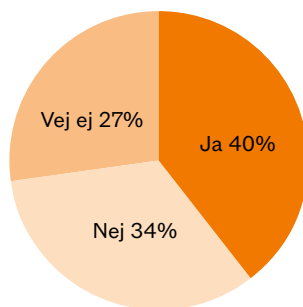

Mer än var tredje konstverksamhet har inte ens möjlighet att betala utställningsersättning, dvs. ersätta upphovspersonen för att de får ställa ut verken. Det betyder att konstnärerna i bästa fall får en ersättning för det redan utförda arbetet, men i värsta fall ingen ersättning alls.

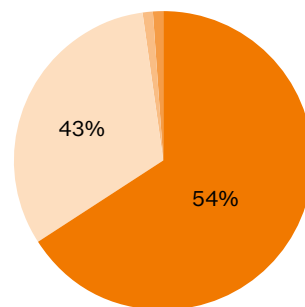
”Har inte råd. Konstnärer betalar sina arbeten och produktion med egna medel.”

4 av 10 konstarrangörer behöver skära ned för att möta det uppräknade MU-avtalet

Behöver organisationen skära ner på andra budgetposter för att möta upp det höjda MU-avtalet?

Om ja, vilken form av nedskärning ser du att organisationen behöver göra?

- Annat (specificera)
- Antal utställningar
- Personal
- Pedagogiskt arbete

Nästan 40 procent av de professionella konstarrangörerna svarar att de behöver skära ned för att möta det höjda MU-avtalet. Av dessa är det 43 procent som specifikt anger att antalet utställningar kommer att minska. Andra arrangörer uppger att programverksamheten kommer att bli lidande när kommunikation, pedagogiskt arbete samt produktionsmedel för att skapa utställningar skärs ner. Minskade öppettider och att fast anställd personal ersätts med frilansare är också vanliga åtgärder.

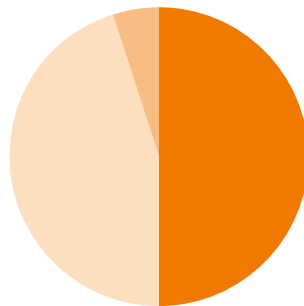
*Ersättning till levande upphovsperson för utställning i eller utanför Sverige av verk som är i upphovspersonens ägo vid utställningstillfället.

”Skulle vi betala MU-avtalet rakt av så kan vi inte betala hyran.”

”Varje utställning har ca 50% av produktionsbudgeten jämfört med tidigare år. Det beror inte enbart på höjningen av MU-tariffen utan speglar den allmänna prisutvecklingen på hyra, varor, tjänster samt utställningsersättning.”

Kostnaderna för MU-avtalet är en i raden av alla kostnader som ökar

Har era utgifter för medverkans- och utställningsersättning ökat i proportion till övriga kostnader sedan MU-avtalet infördes 2009?

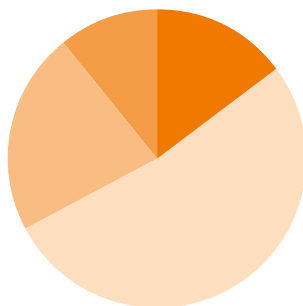
- Ja, de har ökat i proportion till övriga kostnader
- Nej, de är samma i proportion till övriga kostnader
- Nej, de har minskat i proportion till övriga kostnader

Konstarrangörernas totala kostnader har ökat sedan MU-avtalet infördes år 2009. Det handlar om ökade kostnader för produktion, transport, hyra, personal, etc. En majoritet av konstarrangörerna svarar att ersättningarna enligt det nya MU-avtalet ligger i proportion till övriga kostnader, eller att de t.o.m. minskat i proportion. Det tyder på att ökningen av konstnärernas ersättning ses både som positiv och nödvändig. Konstarrangörerna VILL betala mer i ersättning. Men det kräver en grundfinansiering som följer prisutvecklingen och MU-avtalets utveckling.

”Vi är eniga alla att vi vill betala konstnärerna mer, självklart, det är vårt jobba att stötta dem och vi gör det med alla medel vi kan. Vi ser de dem gör som arbete, ett jobb, det ska vara betalt. Det ska också vara bra villkor.”

Konstarrangörernas ekonomi följer inte prisutvecklingen

Har er grundfinansiering ändrats det senaste året?

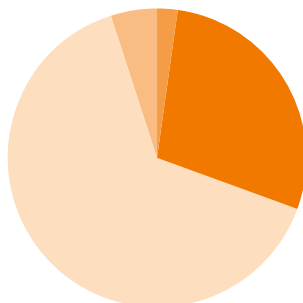
- Ja, den har räknats upp i nivå med, eller överstigit, löne/prisökningen
- Nej, den är kvar på sammasumma som föregående år
- Ja, summan har minskat sedan föregående år
- Vet ej

Endast 15 procent av de professionella konstverksamheterna har en ekonomi som följer prisutvecklingen. En majoritet av konstarrangörerna har istället frusna anslag, vilket i realiteten innebär en minskad budget. 22 procent svarar att de till och med har en neddragen budget sedan föregående år.

”Stora besparingar i kommunen har drabbat konsthallen, vi kommer att få ta in extern curator för ett färre antal utställningar, intendent uppsagd.”

Konstarrangörerna tvingas minska antalet utställningar

Har den övergripande ekonomiska situationen påverkat antalet utställningar det senaste året?

- Ja, antalet har ökat
- Ja, antalet har minskat
- Nej, oförändrat
- Vet ej

Mer än var fjärde konstarrangör har minskat antalet utställningar under det senaste året på grund av den övergripande ekonomiska situationen. Det innebär färre möjligheter för konstnärer att ställa ut sina verk och färre möjligheter för publiken att möta konsten.

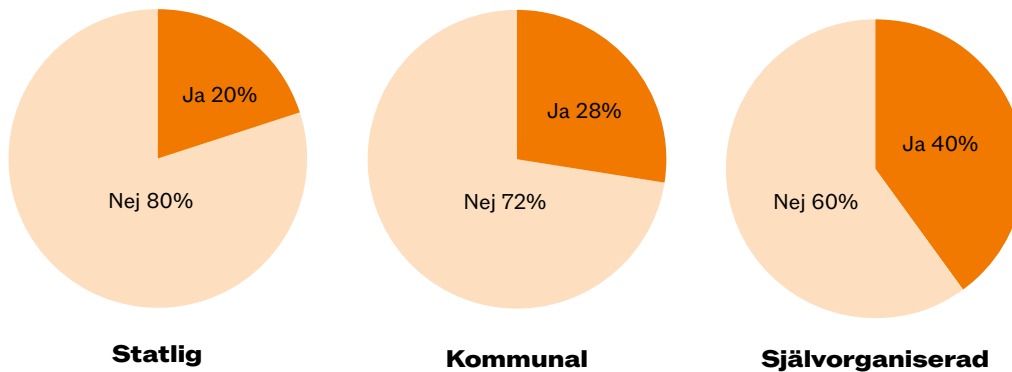
”Konstnärernas försämrade villkor riskerar alltså även att äventyra kvalitén på konsten som vi på (...) visar. Vi har under de senaste åren försökt balansera arbetsbelastning och utbetald MU-ersättning för att arbetsvillkoren ska vara rimliga både för utställande konstnärer och för oss som arbetar med galleriet. Tyvärr har detta resulterat i färre utställningar, vilket förstås leder till färre arbetstillfällen för konstnärer och därmed en försämrad ekonomisk situation för konstnärer på ett samhälleligt plan.”

”Vi har dragit ner på utställningarna avsevärt, dels gör vi färre stora utställningar men framför allt så gör vi färre mindre utställningar med samtida konstnärer. Dessa har ersatts av samlingsutställningar.”

”Vi gör samma antal större utställningar, men mindre programverksamhet och färre små utställningar och fristående projekt. Produktions-budgeten är mindre, vi gör mindre marknadsföring.”

Oro för nedläggning – från 2023 års enkät

Har du den senaste fem åren varit orolig för att din organisation ska läggas ner?

Redan 2023, innan de nya MU-tarifferna trädde i kraft, visade Bildkonst Sveriges enkät att 20% av landets statliga konstarrangörer var oroliga för att behöva läggas ner. På kommunal nivå växte oron till närmare 30% och svårast var det för de fria aktörerna där 40% svarade att de tänkt att de behövt lägga ner under de senaste 5 åren.

Rapporten *Det ofinansierade MU-avtalet* släpptes den 19:e september 2024. Den baseras på en enkätundersökning som genomfördes av Bildkonst Sverige i mars 2024. Frågorna skickades till 250 konstarrangörer i hela Sverige varav 173 svarade.

Grafisk form: Konst & Teknik

Bildkonst Sverige är en ideell branschorganisation som arbetar för bättre villkor för arrangörer inom bildkonstområdet. Som en samlad röst för våra medlemmar företräder vi allt från större konstinstitutioner, kommersiella gallerier, till konsthallar, fria konstaktörer och självorganiserade verksamheter i hela landet.

www.bildkonstsverige.se

**BILDKONST
SVERIGE**